

Н. І. Горбаль, К. А. Кухтяк, М. В. Руда

Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, Україна

ВПЛИВ ЧЛЕНСТВА В ЄС НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ КРАЇН СХІДНОЇ ЄВРОПИ

Констатовано актуальність аналізування впливу членства в ЄС на КСП країн-членів в умовах євроінтеграції України. Проаналізовано сутність понять "конкурентоспроможність (КСП) країни, національної економіки" та методіку Всесвітнього економічного форуму з її оцінювання. Наведено результати аналізування КСП країн Європейського союзу за останнє десятиліття, які засвідчили загалом позитивні тенденції їх розвитку, однак істотний розрив південно-східних економік регіону від північно-західних. На основі Індексу глобальної КСП показано відсутність різкого підвищення КСП нових країн-членів після вступу в ЄС при загальній тенденції до її зростання у трьох обраних для аналізу країнах Східної Європи, що приєдналися до союзу останніми, – Болгарії, Румунії та Хорватії, – та проаналізовано причини повільного розвитку цих країн та невиконання взятих при вступі в союз зобов'язань, незважаючи на активну підтримку ЄС. За результатами аналізу з'ясовано, що чинники, які найбільш негативно впливають на ведення бізнесу в аналізованих країнах та Україні (корупція, урядова бюрократія, податкове регулювання тощо), – схожі й фактично перебувають поза безпосереднім впливом ЄС. Сформовано висновки, що членство в ЄС загалом сприяє розвитку та підвищенню КСП країн. І хоча його підтримка в боротьбі з корупцією, реформуванням органів державного правління є часто неефективною через відсутність у країнах інклюзивних інститутів, підтримка союзу у здійсненні розвитку "знизу-вгору" у майбутньому створить фундамент для інклюзивного розвитку та підвищення КСП країн.

Ключові слова: конкурентоспроможність країни; Індекс глобальної конкурентоспроможності; ЄС; інституції; інклюзивний розвиток.

Вступ. Оцінювання конкурентоспроможності (КСП), формування методологічних і методичних засад підвищення КСП країн набуває сьогодні значної актуальності внаслідок посилення глобалізації та рівня конкуренції в світі. А в умовах євроінтеграції України аналізування впливу членства в ЄС на КСП країн-членів, як дійсних, так і перспективних, має особливе значення.

Питання підвищення КСП країн, галузей, підприємств, товарів є об'єктом дослідження багатьох науковців, практиків, спеціалізованих організацій. Загалом дослідження КСП здійснюються на 3 основних рівнях (Kuzmin & Horbal, 2005): 1) мікрорівень – рівень товарів, підприємств, 2) мезорівень – рівень галузей, кластерів, 3) макрорівень – рівень територій, регіонів, країн, що і є об'єктом нашого подальшого аналізу.

Існують різні трактування понять "КСП країни, національної економіки". Так, міжнародна організація ОЕСР розуміє під нею "спроможність компаній, галузей, регіонів і націй створювати високий рівень прибутків та оплати праці, залишаючись відкритими для міжнародної конкуренції", а Комісія з промислової КСП при Президентові США – як "міру можливості країни за умов вільного і справедливого ринку продукувати

товари та послуги, що відповідають вимогам світових ринків, при одночасному збереженні або підвищенні реальних доходів своїх громадян" (Kuzmin & Horbal, 2005). Я. Базилюк розуміє під цим поняттям "економічну категорію, яка характеризує стан суспільних відносин у державі щодо формування і реалізації економічної політики, для забезпечення умов стабільного підвищення ефективності національного виробництва, адаптованого до змін світової кон'юнктури та зростаючого попиту населення на основі досягнення кращих, ніж у конкурентів соціально-економічних параметрів" (Bazyliuk, 2001), О. Шнипка (Shnyrko, 2003) – "сукупність притаманних конкретній національній економіці факторів, здатних забезпечити пропозицію товарів і послуг, вироблених за умов застосування новітніх технологій, вільного і справедливого ринку та зростання доходів населення", Л. Антонюк – "здатність країни займати і утримувати стійкі позиції на певних сегментах світового ринку завдяки потужному економічному потенціалу, що забезпечує зростання економіки на інноваційній основі; розвинутій системі ринкових інститутів; володінні інтелектуальним капіталом, інвестиційними ресурсами; гнучким реагуванням на зміни сві-

Інформація про авторів:

Горбаль Наталія Ігорівна, канд. екон. наук, доцент кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності. **Email:** nataliahorbal2@gmail.com

Кухтяк Катерина Андріївна, магістрант кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності. **Email:** katya.kukhtiak@gmail.com

Руда Мар'яна Володимирівна, канд. екон. наук, ст. викладач кафедри зовнішньоекономічної та митної діяльності. **Email:** mari-ana.v.ruda@gmail.com

Цитування за ДСТУ: Горбаль Н. І., Кухтяк К. А., Руда М. В. Вплив членства в ЄС на конкурентоспроможність країн східної Європи. Науковий вісник НЛТУ України. Серія економічна. 2017. Вип. 27(7). С. 53–58.

Citation APA: Horbal, N. I., Kukhtiak, K. A., & Ruda, M. V. (2017). Influence of EU Membership on the Competitiveness of the Eastern European Countries. *Scientific Bulletin of UNFU*, 27(7), 53–58. <https://doi.org/10.15421/40270709>

тової кон'юнктури та диверсифікацією виробництва, відстоюючи реалізацію національних інтересів заради економічної безпеки та високих стандартів життя населення" (Antoniuk, 2004). Л. Антонюк наголошує і на важливості категорії "конкурентний статус держави", що є "визнаним світовою спільнотою брендом держави за універсальними стандартами, такими як людський розвиток, політична та економічна стабільність, економічна безпека".

Павловська О. зазначає, що "КСП національної економіки" є складною системною категорією, оскільки "інтегрує: ознаки і показники КСП товарів національних виробників, підприємств, галузей, регіонів, кластерів; політико-правові, економічні, соціокультурні та ресурсно-інфраструктурні фактори розвитку; цінні і структурні можливості трансформування потенціалу КСП". При цьому конкурентоспроможною автор вважає економіку, що забезпечує: "1) стійке зростання стандартів життя у країні на основі підвищення продуктивності праці; 2) досягнення й утримання національними підприємствами конкурентоспроможних позицій у світі; 3) ефективне використання ресурсів, акумульованих на міжнародних інвестиційних ринках; 4) інноваційну спрямованість на сучасній інформаційній основі; 5) усталеність соціально-економічного прогресу зі здатністю протистояти кризам" (Pavlovska, 2004).

КСП країн світу регулярно оцінюють за різними критеріями спеціалізовані міжнародні організації, передусім Всесвітній економічний форум (ВЕФ). КСП Європейського Союзу оцінюють як загалом (WEF, 2014; European Investment Bank, 2016), так і за окремими регіонами країн-членів (Annoni, Dijkstra & Gargano, 2017). Після підписання Україною договору про Асоціацію з ЄС вітчизняні науковці активно досліджують потенційний вплив зближення на КСП України. Так, Н. І. Синковець (Synkovets, 2015) аналізує вплив лібералізації в'їзного режиму з ЄС на КСП України, С. М. Тимків (Тymkiv, 2015) – КСП регіонів у контексті зони вільної торгівлі Україна – ЄС. Та актуальним є оцінювання впливу членства в ЄС на КСП нових країн-членів. Результати стануть орієнтиром для України на євроінтеграційному шляху.

Завданням дослідження є аналізування КСП нових членів ЄС – країн Східної Європи – після вступу в союз, щоб формувати висновки для України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для аналізування КСП країни потрібно брати до уваги багато аспектів. За методологією ВЕФ КСП – це набір інституцій, політик та факторів, що визначають рівень продуктивності країни. Продуктивність же встановлює рівень доброту, що може бути досягнуто завдяки економіці. ВЕФ виділяє 12 ключових для КСП факторів, виділених у 3 групи: основні (Basic Requirements); ті, що підсилюють ефективність (Efficiency Enhancers); та інноваційні фактори (Innovation & Sophistication Factors) (рис. 1) (WEF, 2017a).

За цими факторами Індекс глобальної КСП (Global Competitiveness Index (GCI)) розраховують із 2004 р., до цього використовували Індекс розвитку зростання Дж. Сакса та Індекс КСП бізнесу М. Портера. Індекс глобальної КСП дає змогу оцінити країну більш комплексно на макрорівні.

За результатами розрахунку Індeksu глобальної КСП (WEF, 2017a) за останнє десятиліття гнучкість

старших членів ЄС зросла в умовах зближення з новими країнами-членами. Це сприяло не тільки зниженню рівня безробіття у багатьох країнах, особливо у Південній Європі, а й зменшенню рівня скептицизму щодо надання ЄС достатніх пріоритетів щодо охорони праці.

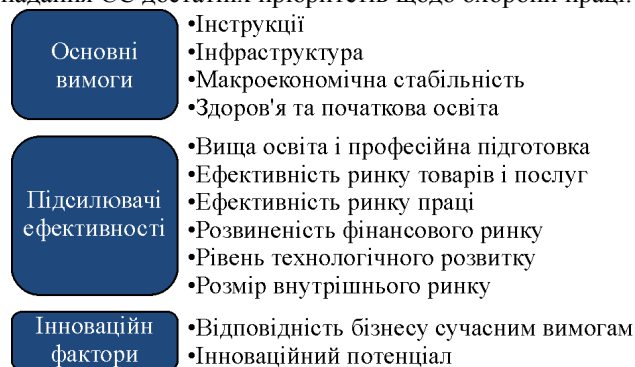

Рис. 1. Ключові показники Індeksu глобальної КСП країн за методологією ВЕФ

Через десять років після фінансової кризи європейські економіки нарешті демонструють ознаки зростання з прогнозом росту в єврозоні на 1,9 % у 2017 р. (проти 1,8 % у 2016 р.), а на нових європейських ринках – на 3,5 % (3,0 % у 2016 р.). Водночас європейські ринки праці залишаються під тиском, з високим рівнем безробіття молоді й зростаючою поляризацією попиту на навички.

У 2017 р. значення Індeksu європейського регіону (включає ЄС-28, Балкани, Ісландію, Норвегію, Швейцарію та Туреччину) – стабільні порівняно з минулим роком. До першої десятки входять 6 країн: Швейцарія (1 місце), Нідерланди (4), Німеччина (5), Швеція (7), Сполучене Королівство (8) та Фінляндія (10). Проте південно-східні економіки регіону й надалі не можуть подолати розриву з північно-західними. Ісландія, Естонія і Чеська Республіка далі займають середні позиції між цими двома групами країн.

За останнє десятиліття багато європейських країн покращили свої інноваційні екосистеми. Відбулось і пожвавлення макроекономічного середовища в регіоні та ріст обсягів венчурного капіталу, що є важливою компонентою процвітаючої інноваційної екосистеми. Проте за той же період Індекс глобальної КСП свідчить про спад у деяких країнах за певними показниками освіти, як-от якість системи освіти, початкової освіти та математичної й наукової освіти. Прозорість процесу розроблення політики та ситуація у сфері безпеки теж послабилась у низці країн (WEF, 2017a).

За Індexами глобальної КСП країн Східної Європи, що є членами ЄС, у 2004-2017 рр. (табл. 1), зокрема обраних для аналізу країн, що приєдналися до союзу останніми, – Болгарії, Румунії, Хорватії (рис. 2-4) складно простежити кардинальні зміни при здобутті країною членства в ЄС. Так, Болгарія і Румунія стали членами ЄС у 2007 р., а індекси їх КСП у 2008 р. зросли лише на 0,1 і 0,03 відповідно. У Хорватії після вступу Індекс у 2015 р. зріс лише на 0,09. Позаяк спостерігається загальна тенденція до росту їх КСП.

Виділено значення індексів для обраних країн після набуття ними членства в ЄС.

Сформували автори на основі звітів ВЕФ за 2004-2017 рр., зокрема (WEF, 2017a).

Табл. 1. Динаміка Індексу глобальної КСП країн Східної Європи, що є членами ЄС, у 2004-2017 рр.

Країна	Рік вступу в ЄС	Індекс КСП країни														
		2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	
Болгарія	2007	3,98	3,83	3,96	3,93	4,03	4,02	4,16	4,16	4,27	4,31	4,27	4,37	4,32	4,46	
Греція	1981	4,56	4,26	4,33	4,08	4,11	4,04	3,99	3,92	3,86	3,93	3,9	4	4,02	4,02	
Естонія	2004	5,08	4,95	5,12	4,74	4,67	4,56	4,61	4,62	4,64	4,65	4,7	4,7	4,74	4,85	
Латвія	2004	4,43	4,29	4,57	4,41	4,26	4,06	4,14	4,24	4,35	4,3	4,4	4,50	4,5	4,4	
Литва	2004	4,57	4,30	4,53	4,49	4,45	4,30	4,38	4,41	4,41	4,3	4,4	4,51	4,5	4,58	
Польща	2004	3,98	4,00	4,30	4,28	4,28	4,33	4,51	4,46	4,46	4,46	4,5	4,5	4,49	4,59	
Румунія	2007	3,86	3,67	4,02	3,97	4,10	4,11	4,08	4,08	4,07	4,13	4,07	4,30	4,32	4,28	
Словаччина	2004	4,43	4,31	4,55	4,45	4,40	4,31	4,25	4,19	4,14	4,10	4,1	4,1	4,2	4,33	
Словенія	2004	4,75	4,59	4,64	4,48	4,50	4,55	4,42	4,30	4,34	4,3	4,3	4,22	4,3	4,48	
Угорщина	2004	4,56	4,38	4,52	4,35	4,22	4,22	4,33	4,36	4,30	4,25	4,3	4,2	4,25	4,33	
Хорватія	2013	3,94	3,74	4,26	4,20	4,22	4,03	4,04	4,08	4,04	4,13	4,04	4,13	4,07	4,19	
Чеська Республіка	2004	4,55	4,42	4,74	4,58	4,62	4,67	4,57	4,52	4,51	4,43	4,4	4,53	4,7	4,77	

Примітки. Значення індексу перебуває в межах від 1 до 7, де 7 – високий рівень КСП, а 1 – низький.

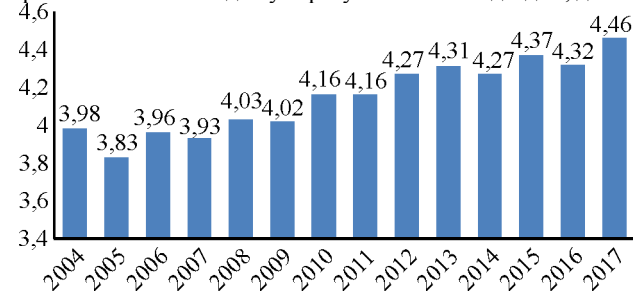

Рис. 2. Індекс глобальної КСП Болгарії впродовж 2004-2017 рр.

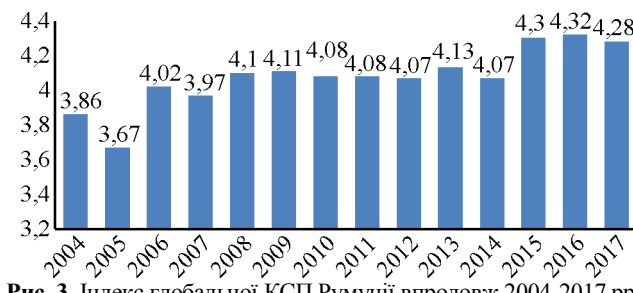

Рис. 3. Індекс глобальної КСП Румунії впродовж 2004-2017 рр.

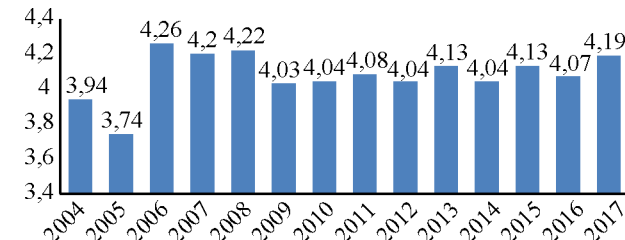

Рис. 4. Індекс глобальної КСП Хорватії впродовж 2004-2017 рр.

Оскільки для вступу в ЄС країна має провести низку реформ, щоб задовольняти критерії членства, дослідимо, чи країни починають підвищувати КСП ще перед вступом. Згідно з Копенгагенськими критеріями, є три групи факторів, яким мають відповідати країни-кандидати: політичні (стабільність інститутів, що гарантують демократію, верховенство права та ін.); економічні (наявність дієвої ринкової економіки, здатність витримувати конкурентний тиск і дію ринкових сил у ЄС) та інші критерії щодо дотримання цілей політичного, економічного, валютного союзу (Еуропа, 2017). Тобто ще на стадії підготовки до приєднання до ЄС країна має втілювати реформи, щоб відповідати поставленим критеріям, що безпосередньо має вплив на її КСП.

Шлях євроінтеграції Болгарії тривав 12 років, і основними перешкодами для її членства були корупція в органах влади, відсутність реформи правосуддя та поширеність організованої злочинності. Через це ключо-

вими вимогами ЄС для вступу Болгарії до союзу були: гармонізація законодавства з європейським; "проведення структурних реформ; реформування системи правосуддя; приєднання до енергетичних стандартів ЄС; включення підрозділів болгарської армії до складу Європейських сил швидкого реагування" (Chernenko, 2017). Впровадження цих реформ повинно би мати позитивний вплив на один із показників КСП – інституції. Однак стрімкого покращення стану інституцій Болгарії після входу до ЄС не відбулось (рис. 5). І це можна пояснити тим, що Болгарія не здійснила кардинальних реформ у сферах судової системи, боротьби з корупцією й організованою злочинністю. Через це Комісія ЄС створила Механізм співпраці та перевірки (Mechanism for Cooperation and Verification (CVM)) (Еуропа, 2016), що дає змогу відстежувати траєкторію розвитку Болгарії щодо вирішення цих проблем та надає рекомендації щодо подальших дій. Зазначимо, що у 2014 р. корупція була на одному з найвищих рівнів за всю історію країни. Причиною цього стали неспроможність політиків здійснювати антикорупційні реформи, ускладнена бюрократична система прийняття рішень, відсутність кваліфікованих кадрів тощо (Stefanov & Karaboev, 2016).

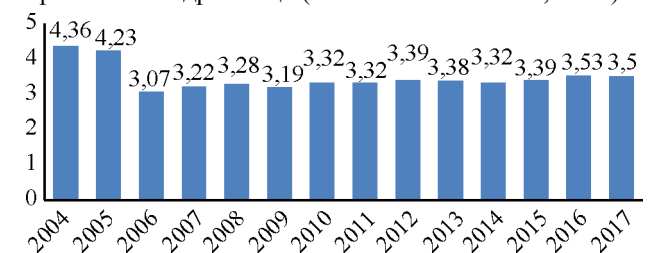

Рис. 5. Динаміка рівня КСП інституцій Болгарії у 2004-2017 рр.

Схожа ситуація і в Румунії. Після вступу в ЄС було виявлено, що країна має низку невирішених проблем, пов'язаних із ефективністю та прозорістю судової системи, боротьбою з корупцією на всіх рівнях (Еуропа, 2016). У Румунії Комісія ЄС також запровадила Механізм співпраці та перевірки (CVM), щоб вирішити ці проблеми. Хоча згідно із звітом ситуація покращилася, проте можна стверджувати, що причина таких проблем полягала у неналежній роботі уряду та його неготовності втілювати реформи. Одна з причин проблем у боротьбі з корупцією – низький рівень КСП інституцій (рис. 6), який змінюється в межах 3,33-4,36, що можна віднести до низького і середнього рівнів (WEF, 2017a).

Хоча на державному рівні Болгарія і Румунія не повністю імплементували зміни, які ЄС активно підтримує, бачимо, що перебування в союзі покращує їх КСП. Так, згідно зі спеціально розробленою для Болгарії матема-

тичною моделлю SIBILA (Simulation of Bulgaria's Investment in Long-term Advance), що дає змогу порівняти стан країни без інвестицій ЄС та з ними, виявлено, що безробіття у країні наприкінці 2011 р. було б вище на 1,7% без європейських інвестицій, тобто понад 100000 осіб були б безробітними (Obretenova, 2012). Поза сумнівом, це має позитивний вплив на один із 12 показників КСП – ефективність ринку праці.

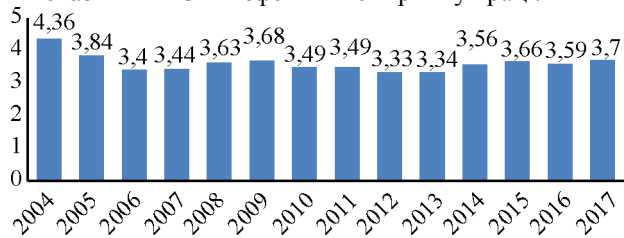

Рис. 6. Динаміка рівня КСП інституцій Румунії у 2004-2017 рр.

Приклад Болгарії, Румунії показує, що КСП країни після входу в ЄС не стільки залежить від факту набуття членства, скільки від готовності країни правильно використовувати ресурси Євросоюзу та втілювати реформи в життя.

Шлях Хорватії до членства в ЄС був теж нелегким. Зважаючи на те, що перед нею до союзу приєдналися Болгарія та Румунія, які не виконали поставлених вимог, країни ЄС ретельно відстежували виконання усіх поставлених критеріїв для вступу Хорватії (Hasselbakh & Teize, 2013). Складність полягала і в тому, що в 1991-1995 рр. країна перебувала у стані війни, що мало значний негативний вплив на економіку. Країна мала слабкий приватний і державний сектори, високий рівень безробіття (20%), "роздуту" судову систему тощо (Vogovets, 2016). Для вступу в ЄС у 2013 р. Хорватія зобов'язалась покращити судову систему і стан економіки. У цьому разі варто проаналізувати такі показники КСП, як інституції та макроекономічну стабільність країни (рис. 7, 8).

Та чітких тенденцій щодо цих показників Хорватії після 2013 р. немає. Якщо брати до уваги приватний сектор Хорватії, то Х. Хам (H. Nahm), менеджер країни у The World Bank, зазначив, що "багато компаній відчувають на собі ефект витіснення, тобто зменшення обся-

гів інвестицій у приватному фінансуванні через збільшення державних позик на фінансовому ринку, зокрема це негативно позначається на галузі досліджень та нових технологій, інновацій". Водночас директор компанії Alk-Invest Д. Новінік (D. Novinic) зазначив, що протягом першого півріччя після вступу в ЄС кілька європейських компаній вирішили вкласти гроші в нове виробництво. Проте ще залишається багато роботи, потрібно реформувати державний сектор, зокрема податкову політику. Також після вступу в ЄС Хорватія може претендувати на в семеро більше інвестицій з європейських країн – до 1,5 млрд євро на рік. А це може стимулювати зростання ВВП країни на 2% до 2020 р. Отже, ймовірно, покращення КСП Хорватії варто очікувати в майбутньому.

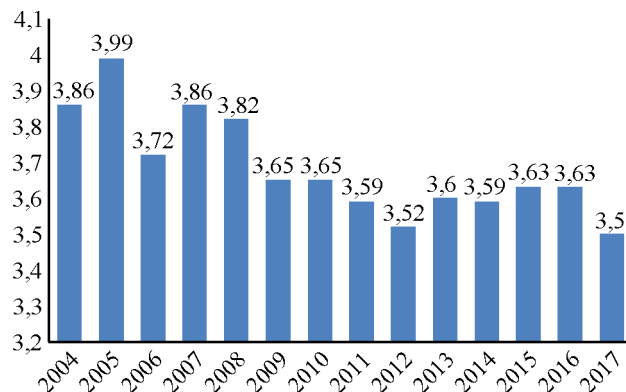

Рис. 7. Динаміка рівня КСП інституцій Хорватії

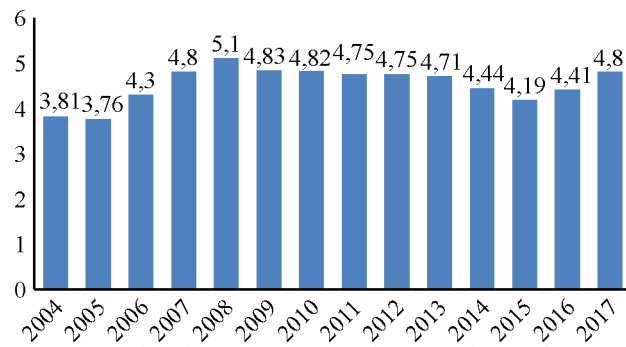

Рис. 8. Динаміка рівня макро-економічної стабільності Хорватії

Табл. 2. Ключові чинники, що негативно впливають на ведення бізнесу в Болгарії, Румунії, Хорватії та Україні

№ з/п	Болгарія		№	Румунія	
	Чинник	Зважена експертна оцінка впливу, %		Чинник	Зважена експертна оцінка впливу, %
1	Корупція	17,8	1	Ставки оподаткування	13
2	Неефективна урядова бюрократія	12	2	Неефективна урядова бюрократія	12,9
3	Ставки оподаткування	9,3	3	Доступ до фінансування	11,9
4	Низька трудова етика трудових ресурсів	8,8	4	Неадекватно освічені трудові ресурси	11,9
5	Доступ до фінансування	8,5	5	Корупція	11,7
Хорватія			Україна		
1	Неефективна урядова бюрократія	21,8	1	Інфляція	16,3
2	Нестабільність політики	13,4	2	Корупція	13,9
3	Податкове регулювання	12,4	3	Нестабільність політики	12,1
4	Корупція	13,5	4	Ставки оподаткування	9,7
5	Ставки оподаткування	11	5	Податкове регулювання	9,4

Примітка. Сформовано на основі (WEF, 2017a)

Аналізуючи виділені ВЕФ чинники, що найбільш негативно впливають на ведення бізнесу в країнах, бачимо, що для досліджуваних країн-членів ЄС та України вони – схожі (табл. 2) й перебувають практично поза впливом ЄС.

Отже, можна припустити, що ЄС не є запорукою підвищення КСП для нових членів союзу. І причина часто

криється не в самому союзі, а зокрема, у внутрішніх структурах країн – інституціях, що мають вирішальне значення у впровадженні реформ, створенні стимулів для інновацій, інвестицій, і відповідно, для КСП. Щоб інституції мали позитивний вплив, вони повинні бути інклюзивними. Так, Д. Анжемоглу й Дж. Робінсон вважають, що лише такі інститути в змозі "шанувати при-

ватну власність, забезпечувати верховенство й неупереджену систему права та сприяти створенню конкурентного середовища" (Acemoglu & Robinson, 2012).

Якщо розглядати Україну, то проблема з інституціями – одна з ключових на сучасному етапі. Згідно з дослідженням Індексу сприйняття корупції було виявлено такі проблеми у країні: "слабкість інституцій, покликаних забезпечувати верховенство права, надмірна зарегульованість економіки та зосередження влади в руках олігархічних кланів". Також у повідомленні Європейського суду аудиторів (ЕСА) до звіту про підтримку Євросоюзом України було зазначено, що олігархічні клани мають домінуючий вплив на економіку, політику і ЗМІ України. Оскільки одна з ключових політик ЄС щодо членів та асоційованих членів союзу – це надання фінансової, технічної, гуманітарної та ін. видів допомоги, така допомога, через наявність зазначених проблем, може стати неефективною і перешкоджати підвищенню КСП країни.

Сьогодні популярності набуло не лише поняття інклюзивних інституцій, а й інклюзивного розвитку. Основні його постулати виникли після завершення Другої світової війни і базувались на забезпеченні захисту найвразливіших груп населення та рівних соціальних, економічних і політичних правах (Gupta, Cornelissen & Ros-Tonen, 2015). Сучасне визначення інклюзивного розвитку полягає в забезпеченні економічного зростання країн і рівноправних можливостей усіх верств населення. ЄС надає великого значення такому розвитку, оскільки пріоритетним згідно зі стратегією "Європа-2020" є розумне, постійне й інклюзивне зростання (smart, sustainable and inclusive growth (рис. 9)).

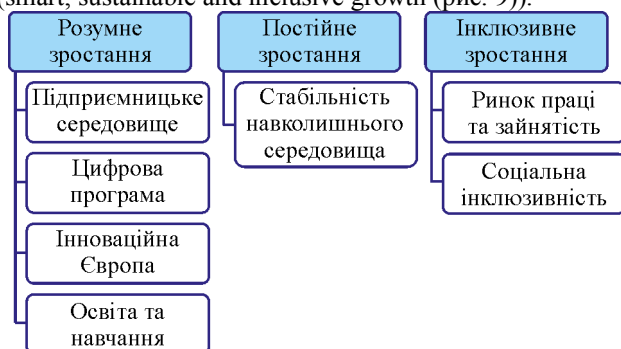

Рис. 9. Рамки зростання КСП згідно стратегії "Європа 2020" (WEF, 2014)

Основа інклюзивного розвитку, – так званий, розвиток "знизу-вгору" (bottom-up), ключовою метою якого є побудова суспільства, де першочерговим є розкриття людського потенціалу та створення рівноправних можливостей для кожного за допомогою доступної та якісної освіти, добре розвиненої інфраструктури та охорони здоров'я. Суспільства з такими пріоритетами мали успіх у створенні міцного середнього класу та зменшенні соціальної нерівності, що своєю чергою було міцною основою для створення ефективних економічних інститутів, макроекономічної політики та реформ (WEF, 2017b).

Обговорення отриманих результатів. На основі аналізу країн-членів ЄС можна стверджувати, що союз надає значну підтримку у здійсненні реформ у сфері корупції, державного управління та ін., що є важливими факторами для інклюзивного розвитку, проте не першочерговими. Варто припустити, що відсутність так зва-

ного розвитку "знизу-вгору" може стати причиною неефективної імплементації змін та втілення реформ, тоді як невідкладними мають стати зміни на рівні соціуму. Порушення такої послідовності може бути ключовою перешкодою у підвищенні КСП країн.

Важливою компонентою інклюзивного розвитку є формування громадянського суспільства, що допомагає урядам країн знаходити інноваційні рішення для складних соціальних проблем, враховуючи інтереси вразливих і маргіналізованих груп населення. Згідно із твердженням експертів ООН з прав людини, вільне та активне громадянське суспільство має важливе значення для забезпечення всебічного та сталого розвитку країни. Починаючи з 2012 р., один із ключових напрямків політики ЄС – це підтримка розвитку громадянського суспільства, що передбачає залучення організацій громадянського суспільства (ОГС) як основних суб'єктів розроблення політики розвитку держави. Підтримка таких організацій є істотною і щорічний бюджет в розмірі 2 млрд дол. (що становить 73 % від світової підтримки ОГС) – робить союз третім світовим донором громадянських організацій суспільства.

Висновки. Отже, Європейський союз сприяє розвитку та підвищенню КСП країн-членів. І хоча його активна підтримка в боротьбі з корупцією, реформуванням органів державного правління є часто неефективною через відсутність інклюзивних інститутів, союз також надає підтримку у здійсненні, так званого, розвитку "знизу-вгору", що у майбутньому створить надійний фундамент для здійснення інклюзивного розвитку та підвищення КСП країн. У цьому контексті актуальними є подальші дослідження та формування рекомендацій щодо підвищення КСП України на шляху до ЄС.

Перелік використаних джерел

- Acemoglu, D., & Robinson, J. (2013). *Why Nations Fail: The Origins of Power, Prosperity, and Poverty*. New York: Crown Business. 546 p.
- Annoni, P., Dijkstra, L., & Gargano, N. (2017). *The EU Regional Competitiveness Index 2016*, European Commission Working Paper, WP 02/2017.
- Antoniuk, L. L. (2004). *Mizhnarodna konkurentospromozhnist natsionalnoi ekonomiky v umovakh hlobalizatsii* [International competitiveness of a national economy in globalization conditions]. *Abstract of doctoral dissertation for economic Sciences* (08.05.01 – World economy and international relations). Kyiv. 39 p. [In Ukrainian]
- Bazyliuk, Ya. B. (2001). *Umovy formuvannia i stratchiia zabezpechenia konkurentospromozhnosti natsionalnoi ekonomiky* [Conditions of formation and provision of national economy competitiveness]. *Abstract of candidate dissertation for economic sciences* (21.04.01 – Economic security of the state). Kyiv. 16 p. [In Ukrainian]
- Borovets, I. (2015). *Osoblyvosti protsesu intehratsii Respubliki Khorvatiia do Yevropeiskoho Soiuzu*. *Mizhnarodni zviazky Ukrainy: naukovi poshuky i znakhidky*, 24, 203–218. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mzu_2015_24_20 [In Ukrainian]
- Chernenko, T. V. (2017). *Dosvid yevrointehratsii Bolharii*. *Analitychna zapyska* [Experience of Bulgarian Eurointegration. Analytical note]. Retrieved from: <http://www.niss.gov.ua/articles/1412/> [In Ukrainian]
- Europa (2016). *Accession criteria*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/policy/glossary/terms/accession-criteria_en.
- Europa (2017). *Cooperation and Verification Mechanism for Bulgaria and Romania*. Retrieved from: https://ec.europa.eu/info/effective-justice/rule-law/assistance-bulgaria-and-romania-under-cvm/cooperation-and-verification-mechanism-bulgaria-and-romania_en.

- European Investment Bank (2016). Restoring EU Competitiveness, January 2016.
- Gupta, J., Cornelissen, V., & Ros-Tonen, M. A. F. (2015). Inclusive development. In P.H. Pattberg, F. Zelli (eds). *Encyclopedia of Global Environmental Governance and Politics*, (pp. 35–44). Cheltenham, UK – Northampton, MA, USA: Edward Elgar Publishing Limited.
- Hasselbakh, K., & Teize, Ye. (2013). Rozshyrennia u vazhki chasy: pryednannia Khorvatii do YeS. Retrieved from: <http://www.pravda.com.ua/inozmi/deutsche-welle/2013/07/1/6993289/>.
- Kuzmin, O. Ye. & Horbal, N. I. (2005). Upravlinnia mizhnarodniu konkurentospromozhnistiu pidpriemstva [Management of international competitiveness of enterprise]. Lviv: Kompakt-LV. 304 p. [In Ukrainian]
- Obretenova, T. (2012). Bulgaria with its own model of evaluation of effects from EU funds absorption. Retrieved from: <http://bnr.bg/en/post/100171298/bulgaria-with-its-own-model-of-evaluation-of-effects-from-eu-funds-absorption>.
- Pavlovska, O. D. (2004). Konkurentospromozhnist natsionalnykh ekonomik v umovakh investytsiinoi hlobalizatsii [Competitiveness of national economics in conditions of investment globalization]. Abstract of candidate dissertation for economic sciences (08.05.01 – World economy and international relations). Kyiv. 18 p. [In Ukrainian]
- Shnytko, O. S. (2003). Natsionalna konkurentospromozhnist: sutnist, problemy, mekhanizmy realizatsii [National competitiveness: the essence, problems, realization mechanisms]. Kyiv: Nauk. dumka. 334 p. [In Ukrainian]
- Stefanov, R., & Karaboev, S. (2016). Anti-Corruption Policies Revisited. Improving governance in Bulgaria: Evaluating the Impact of EU Conditionality through Policy and Financial Assistance. Retrieved from: http://anticorrupt.eu/wp-content/uploads/2016/03/D8.2.2ControlofCorruptionEuFunds_Bulgaria.pdf.
- Synkovets, N. I. (2015). Vplyv liberalizatsii vizovoho rezhymu z YeS na konkurentospromozhnist Ukrainy. Teoretychni ta prykladni pytannia ekonomiky, 1, 495–504. Retrieved from: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tppe_2015_1_51. [In Ukrainian]
- Tymkiv, S. M. (2015). Zabezpechennia konkurentospromozhnisti rehioniv u konteksti zony vilnoi torhivli mizh Ukrainoiu ta YeS. Retrieved from: <http://ird.gov.ua/irdp/e20150601.pdf>. [In Ukrainian]
- WEF (2014). The Europe 2020 Competitiveness Report: Building a More Competitive Europe 2014. Retrieved from: http://www3.weforum.org/docs/WEF_Europe2020_CompetitivenessReport_2014.pdf.
- WEF (2017a). The Global Competitiveness Report 2017-2018. World Economic Forum, 2017. Retrieved from: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf>.
- WEF (2017b). The Inclusive Growth and Development Report 2017. Executive Summary and Data Highlights. Retrieved from: www3.weforum.org/docs/WEF_Forum_IncGrwth_2017.pdf.

Н. И. Горбаль, К. А. Кухтяк, М. В. Руда

Национальный университет "Львовская политехника", г. Львов, Украина

ВЛИЯНИЕ ЧЛЕНСТВА В ЕС НА КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ СТРАН ВОСТОЧНОЙ ЕВРОПЫ

Констатирована актуальность анализа влияния членства в ЕС на КСП стран-членов в условиях евроинтеграции Украины. Проанализирована сущность понятий "конкурентоспособность (КСП) страны, национальной экономики" и методику Всемирного экономического форума по его оценке. Приведены результаты анализа КСП стран Европейского союза за последнее десятилетие, которые показали в целом положительные тенденции их развития, однако существенный разрыв юго-восточных экономик региона от северо-западных. На основе Индекса глобальной КСП показано отсутствие резкого повышения КСП новых стран-членов после вступления в ЕС при общей тенденции к ее росту в трех выбранных для анализа странах Восточной Европы, которые присоединились к союзу последними, – Болгарии, Румынии и Хорватии, – и проанализированы причины медленного развития этих стран и невыполнения взятых при вступлении в союз обязательств, несмотря на активную поддержку ЕС. По результатам анализа установлено, что факторы, которые наиболее негативно влияют на ведение бизнеса в рассматриваемых странах и Украине (коррупция, правительственная бюрократия, налоговое регулирование и т.д.), – похожи и фактически находятся вне непосредственного влияния ЕС. Сформирован вывод, что членство в ЕС в целом способствует развитию и повышению КСП стран. И хотя его поддержка в борьбе с коррупцией, реформированием органов государственного правления является часто неэффективной из-за отсутствия в странах инклюзивных институтов, поддержка союза в осуществлении развития "снизу-вверх" в будущем создаст фундамент для инклюзивного развития и повышения КСП стран.

Ключевые слова: конкурентоспособность страны; Индекс глобальной конкурентоспособности; ЕС; институты; инклюзивное развитие.

N. I. Horbal, K. A. Kukhtyak, M. V. Ruda

Lviv Polytechnic National University, Lviv, Ukraine

INFLUENCE OF EU MEMBERSHIP ON THE COMPETITIVENESS OF THE EASTERN EUROPEAN COUNTRIES

In the context of Ukraine's integration into the European Union, the analysis of the impact of EU membership on the competitiveness of the member states is of particular importance. After the signing of the EU-Ukraine Association Agreement with domestic scientists, the potential impact of rapprochement on the PCB of Ukraine is actively explored. The authors analyse the competitiveness of the new EU members – three countries of Eastern Europe – after joining the union in order to form conclusions for Ukraine. The essence of the concepts of competitiveness of the country, national economy and the methodology of the World Economic Forum for its evaluation are studied. The results of the analysis of competitiveness of the countries of the European Union over the last decade are presented, which, in general, showed positive trends in their development, however, a significant gap between the south-eastern economies of the region and the northwest. On the basis of the Global Competitiveness Index (GCI), the absence of a sharp increase in the competitiveness of new member states after accession to the EU has been shown, with the general trend towards its growth in the three selected for the analysis of the countries of Eastern Europe joining the alliance of the latter – Bulgaria, Romania and Croatia – and analysed the reasons for the slow development of these countries and the non-fulfilment of the commitments made in the union, despite the active support of the EU. The research has showed that the factors that have the most negative impact on doing business in the analyzed countries and Ukraine such as corruption, government bureaucracy, tax regulation, etc. are similar and in fact are beyond the direct influence of the EU. The conclusion is that membership in the EU generally contributes to the development and enhancement of competitiveness of the countries. Although its support in the fight against corruption, reforming public administration is often ineffective because of the absence of inclusive institutions in the countries, the support of the alliance in the development of bottom-up in the future will create the foundation for inclusive development and enhancement of countries' competitiveness.

Keywords: country competitiveness; global competitiveness index; EU; institutions; inclusive development.